

Сучасная беларуская літаратура

АРНОЛЬД МАКМІЛІН*

Бязлепкіна, Аксана

Сто слоў пра сучасную беларускую літаратуру, Лімарыюс, Мінск, 2012, 224 с.

Бібліяграфія, іменны паказальнік.

45 000 беларускіх рублёў (папяровая вокладка)

ISBN 9789856968276.

Пасля распаду Савецкага Саюза беларуская літаратурная крытыка зрабіла значны крок наперад. Вялікую ролю ў фармаванні новага корпусу тэкстаў пра беларускі літаратурны працэс адыграла Аксана Бязлепкіна. Дагэтуль больш вядомая як аўтарка выдатнай працы пра дзейнасць літаратурнай групы “Тутэйшыя” (“Разам і паасобку: Таварыства “Тутэйшыя”: Гісторыя, асобы, жанры”, Мінск: Беларускі кнігазбор, 2003), яна працягвае рэгулярна друкаваць даследаванні пераважна гэндарнай і літаратуразнаўчай тэматыкі.

Яе “Сто слоў” уяўляюць сабой насамрэч сто артыкулаў, кожны прыблізна на дзве старонкі. Пасля кожнага артыкула пададзеныя спіс літаратурных твораў і кніг па тэме (Літ.), бібліяграфічныя крыніцы (Бібл.) і, нарэшце, спасылкі на іншыя артыкулы кнігі. Каштоўнай рысай выдання з’яўляецца надзвычай грунтоўны іменны паказальнік, хаця для больш шырокага агляду (што амаль не датычыць дадзенага выдання) было б дарэчы дадаць агульную бібліяграфію ў канцы кнігі. У дадзеным выпадку розныя працы аднаго і таго ж аўтара могуць цытавацца ў розных артыкулах, што збольшага не з’яўляецца праблемай. Аднак, напрыклад, у артыкуле пра крытыку (Крытыка, с. 83–84) прыгадваецца толькі ранняя кніга выбітнага крытыка Ганны Кісліцынай (“Blonde Bombshell”, 2003), хаця больш дарэчы тут было б прыгадаць яе пазнейшую кнігу (“Новая літаратурная сітуацыя: Змена культурнай парадэгмы”, 2006), на якую аўтарка спасылаецца ў артыкуле пра “Бум-Бам-Літ” (с. 31–32). Таксама ў “Крытыцы” цытуецца апошняя кніга Ірыны Шаўляковай “Сапраўдныя хронікі поўні” (2011), а яе ранейшыя кнігі (“Сентыментальнае паляванне”, 2000, і “Рэстаўрацыя шчырасці”, 2005) згадваюцца пазней ці не згадваюцца наагул.

*Арнольд Макмілін – ганаровы прафесар Інстытута славянскіх і ўсходнееўрапейскіх даследаванняў Універсітэцкага каледжа Лондана.

Задача гэтага агляду, аднак, не ў тым, каб крытыкаваць адсутнасць чагосьці ў кнізе, а ў тым, каб з удзячнасцю адзначыць наяўнае. Для гэтай энцыклапедычнай працы Бязлепкіна апрацавала безліч літаратуры – ад саміх тэкстаў і другасных крыніц да аўтарэфератаў ды матэрыялаў канферэнцый. Храналагічна “Сто слоў” ахопліваюць апошнія дваццаць пяць гадоў, ад 1987 да 2012 года, але некаторыя тэмы непазбежна выходзяць за межы гэтага перыяду: напрыклад, сацыялістычны рэалізм, Васіль Быкаў (1924–2013) або Ўладзімір Караткевіч (1930–1984). Апошнія два аўтары належаць да шэрагу з васьмі пісьменнікаў і паэтаў, якім у кнізе прысвечаны асобныя артыкулы. Разам з Быкавым і Караткевічам у кнігу трапілі Ўладзімір Арлоў, Адам Глобус, Алесь Разанаў, Анатоль Сыс, Андрэй Федарэнка і Андрэй Хадановіч. Магчыма, незаслужана забытыя тут народны паэт Рыгор Барадулін (1935–2014), кнігі якога актыўна выдаваліся пачынаючы ад 1987 года, і Ўладзімір Някляеў, чьё імя, бадай, занадта выбуховае, каб заняць важнае месца ў змесце (хаця на абодвух паэтаў аўтарка спасылаецца ў некалькіх артыкулах). Гэта яшчэ раз нагадвае пра вядомы факт: нічога ў Беларусі, асабліва ў яе культуры, не стаіць на месцы. Пасля выхаду каштоўнай кампіляцыі Бязлепкінай у канцы 2012 года, адзін з асноўных незалежных беларускіх выдаўцоў Логвінаў трапіў у жорны рэжыму.

Следам за “Крытыкай” у кнізе размешчаны “Комікс” – адзін з найбольш нечаканых артыкулаў кнігі. Першапачаткова творы ў гэтым жанры ствараліся пераважна ў Японіі і Злучаных Штатах, а ў беларускую квазілітаратурную прастору коміксы трапілі ў эру кампутарных тэхналогій. Адным з першых прыкладаў жанру быў інтэрнэт-комікс Адама Глобуса і Ўладзіміра Сіўчыкава паводле матываў Караткевічавага неўміручага “Дзікага палявання караля Стаха”. Сярод іншых беларускіх коміксаў варта прыгадаць творы, адрасаваныя маленькім дзецям, сярод іх – адзін з першых і самых паспяховых коміксаў “Прыгоды капітана Танакі” (2009). Артыкулу пра “Комікс” папярэднічае “Класічная літаратура”, якая пачынаецца з даследавання творчасці Купалы і Багдановіча і заканчваецца аглядам выпадкаў, калі класіка становіцца аб’ектам літаратурных гульніў (напрыклад, у Анкі Упалы) ці крыніцай персанажаў для дэтэктыўных гісторый (апошні жанр разглядаецца ў іншым артыкуле) – найбольш адметныя прыклады пазычэння класічных персанажаў можна знайсці ў Максіма Клімковіча і Міраслава Адамчыка. Жаночаму пісьму Бязлепкіна аддае больш увагі, чым гэта прынята ў беларускім літаратуразнаўстве: у кнізе змешчаныя прачулыя тэксты, якія ў шырокім дыяпазоне апісваюць жаночую паэзію, прозу, а таксама агульны вобраз жанчыны ў беларускай літаратуры.

У некаторых артыкулах – такіх як “Байка”, “Балада” і “Верлібр” – аўтарка наўпрост супернічае з іншымі падобнымі кампендыюмамі, напрыклад з “Літаратуразнаўчым слоўнікам” В.П.Рагойшы (2009), але

прынамсі ў такіх артыкулах, як “Вільня”, “Герой сучаснай беларускай літаратуры”, “Дэтэктыўная проза” ці “Гульня ў літаратуру”, Бязлепкіна стварае новы дыскурс.

Новая кніга ґрунтоўных даследаванняў Аксаны Бязлепкінай каштуе няшмат (прыблізна 5 даляраў ЗША). Невялікая памерам, але энцыклапедычная па сваім маштабе, яна, безумоўна, будзе карысная многім – ад школьнікаў да студэнтаў і настаўнікаў, і павінна зацікавіць як даследчыкаў, так і літаратараў, а таксама беларускую культурную эліту, якая пільна сочыць за развіццём роднай літаратуры.
